

<i>С.Є. Шутка, Н.І. Колінько</i>	
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	253
<i>Х.С. Баранівська</i>	
ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПАРКУВАННЯ У ЛЬВОВІ НА ШЛЯХУ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА І ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ТУРИСТИЧНОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ.....	260
<i>Д.Ю. Петришин</i>	
АНАЛІЗ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ	267
5. ЕКОЛОГІЧНА І ПРИРОДНО-ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА . 272	
<i>А.М. Костюкевич, Н.Я. Наливайко</i>	
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОСТІ ДУАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У СФЕРІ ГІДРОМЕЛІОРАТИВНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА.....	272
<i>Х.В. Лін'яніна</i>	
КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	277
6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЦІ..... 283	
<i>Р.Ф. Турко</i>	
ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ І ПРОГНОЗ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	283
<i>О.О. Шевчук, М.І. Гулик</i>	
МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ У СТРАХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	291
7. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ 300	
<i>О.М. Блистів, Б.Ю. Кишакевич</i>	
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ... 300	
<i>Б.І. Пишк</i>	
ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	306
<i>О.В. Кривень, М.І. Терехух, Д.І. Ходико, А.М. Сторожук</i>	
ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КАФЕДРОЮ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА	315
ДО ВІДОМА АВТОРІВ СТАТЕЙ..... 323	

І. ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА І СТАЛИЙ РОЗВИТОК

УДК 330.34:338.01.36:519.86

МОДЕЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ФОРМУВАННЯ І ПОРІВНЯЛЬНА ДИНАМІКА ЗМІН. Частина II

Б.А. Карпінський¹, І.М. Васильків², О.Б. Карпінська³, А.Б. Шевців⁴

Запропоновано збалансований (знаннєво-природний) імператив до формування сталого розвитку економіки, який поєднує в єдине ціле: фінансово-економічну ресурсоощадливу складову частину виробництва продукції та стан довкілля, за якого встановлюються обмеження на витрачання природно-сировинних ресурсів та екстернальні шкоди, виходячи з Концепції сталого розвитку. Грунтуючись на допущенні, що приріст витрачання природно-сировинного ресурсу можна розкласти на дві складові частини, а також, беручи до уваги, що кожний вид забруднювача пов'язаний з конкретними видами використовуваних природно-сировинних ресурсів, сформовано модель сталого розвитку економіки (модель Карпінського-Божка), яка дає змогу визначати напрямки його досягнення з економіко-інноваційних позицій.

Обґрунтовано у пропонованій моделі поділ науково-технічного прогресу на види: 1-го роду (впливає на конкурентоспроможність продукції через підвищення ефективності праці) та 2-го роду (впливає на конкурентоспроможність продукції через ресурсозбереження), що дає змогу оцінювати роль НТП з позиції сталого розвитку економіки. Виділено вплив стану основних засобів (в Україні на початок 2015 р. ступінь зносу доходить до 80 %) на інвестиційну привабливість приватизовуваних об'єктів та фінансові надходження від цього, що характеризуватиме можливість виконання заходів сталого розвитку економіки.

Виходячи з потреби розширення заміни імпортованих енергетичних носіїв вітчизняним вугіллям (Західний регіон України) та комплексного врахування при цьому наслідків для сталого розвитку економіки запропоновано створити Науково-дослідний інститут соціально- і фінансово-економічних проблем функціонування та розвитку Львівсько-Волинського вугільного басейну. Зазначено, що сталий розвиток економіки можливий тільки на основі системної уваги до науки та активного впровадження її результатів за належного фінансування (понад 1 % від ВВП), однак в Україні за останні роки сумарні витрати на науку становлять 0,7-0,8 % від ВВП, що свідчить більше про дотримання українською наукою рівня пізнавальної функції.

Ключові слова: сталий розвиток економіки, знаннєва економіка, модель, порівняння, науково-технічний прогрес, валовий внутрішній продукт, знос основних засобів, ресурсозбереження, довкілля, фінансування.

Порівняльна динаміка змін щодо можливостей забезпечення виконання завдань сталого розвитку економіки в Україні. Незважаючи на постійний наголос в Україні до проблематики сталого розвитку економіки на різних рівнях (включно зі Стратегією сталого розвитку "Україна-2020"), питома вага реалізованих маловідходних, ресурсозберігаючих процесів у нових технологічних про-

¹ проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук – Львівська державна фінансова академія;

² доц. І.М. Васильків, канд. фіз.-мат. наук – Львівська державна фінансова академія;

³ адвокат О.Б. Карпінська – Адвокатське об'єднання "Карпінська і партнери", м. Львів;

⁴ аспір. А.Б. Шевців – Львівська державна фінансова академія

цесах за останні п'ять років доходить до 25 %, що коли врахувати аналогічне навіть у попередні періоди (до 40 %), напевно недостатньо (табл. 1).

Табл. 1. Порівняльна динаміка зміни впровадження ресурсозберігаючих процесів в Україні

Рік	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	Зокрема маловідходні, ресурсозберігаючі	Питома вага реалізованих маловідходних, ресурсозберігаючих процесів у нових технологічних процесах, %
2000	1403	430	30,65
2001	1421	469	33,01
2002	1142	430	37,65
2003	1482	606	40,89
2004	1727	645	37,38
2005	1808	690	38,16
2006	1145	424	37,03
2007	1419	634	44,68
2008	1647	680	41,28
2009	1893	753	39,78
2010	2043	479	23,45
2011	2510	517	20,60
2012	2188	554	25,32
2013	1576	502	31,89
2014*	1743	447	25,65

* дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Джерело: сформовано та розраховано авторами за даними Державної служби статистики України.

Окрім цього, отримано доволі скромні показники впровадження інновацій і на вітчизняних підприємствах (у середньому за цей період їх впроваджували тільки 12,7 % серед загальної кількості підприємств). Значні проблеми щодо дотримання положень сталого розвитку економіки пов'язані зі зношеністю та застарілістю використовуваного технологічного та очисного обладнання в Україні [16, 19, 23]. Так, останнє зумовлює обмежені можливості щодо зниження обсягів викидів забруднювальних речовин (оксидів азоту та сірки) на теплових електростанціях (ТЕС), які у десятки разів перевищують чинні нормативи в Європейському Союзі. Зазначимо, що певне зменшення обсягів викидів забруднювальних речовин на ТЕС проходить переважно внаслідок скорочення обсягів виробництва енергії, виходячи із загального спаду виробництва валового продукту в Україні. Однак нині проходить повернення до більш активного використання вітчизняного вугілля як заміника імпортованого газу, а зважаючи на те, що воно має значний надлишок за вмістом сірки, зольності то це буде призводити до подальших надмірних викидів сірки під час його спалювання, а з цим і до виникнення додаткових проблем із реалізацією ідеології сталого розвитку економіки (табл. 2).

Як правило, шкідливий вплив викидів забруднювальної речовини проявляється через опади, оскільки дощова волога є кінцевим продуктом її присутності в аерозольній формі. Сумарно, викиди, хімічні реакції в атмосфері та опа-

ди, що містять сполуки сірки і азоту, зумовлюють підкислення в наземних та водних екосистемах. Унаслідок широкого застосування азотних добрив, які переносяться в атмосферному повітрі, порушується структура та функціонування екосистем; пришвидшується старіння водойм; проходить заростання водоростями водних об'єктів, доходючи до рівня "цвітіння" води; виникає таке явище, як евтрофікація. Останнє зумовлює формування несприятливих умов для існування більшості водяних тварин, зменшується видове різноманіття промислово цінних видів риб у водоймах.

Табл. 2. Порівняльна динаміка зміни викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря в Україні

Рік	Загальний обсяг викидів забруднювальних речовин		Викид діоксиду сірки		Викид оксидів азоту	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
1990	15549,4	100,0	2782,3	100,0	760,8	100,0
1991	14315,4	92,1	2537,9	91,2	989,8	130,1
1992	12269,7	78,9	2376,2	85,4	830,2	109,1
1993	10015,0	64,4	2194,0	78,9	700,1	92,0
1994	8347,4	53,7	1715,0	61,6	567,6	74,6
1995	7483,5	48,1	1639,1	58,9	530,3	69,7
1996	6342,3	40,8	1292,6	46,5	466,6	61,3
1997	5966,2	38,4	1132,4	40,7	455,2	59,8
1998	6040,8	38,8	1023,0	36,8	444,5	58,4
1999	5853,4	37,6	1026,1	36,9	436,6	57,4
2000	5908,6	38,0	984,8	35,4	440,6	57,9
2001	6049,5	38,9	992,1	35,7	452,0	59,4
2002	6101,9	39,2	1032,6	37,1	435,7	57,3
2003	6191,3	39,8	1046,3	37,6	477,9	62,8
2004	6325,9	40,7	988,5	35,5	471,9	62,0
2005	6615,6	42,5	1132,8	40,7	523,9	68,9
2006	7027,6	45,2	1347,2	48,4	515,1	67,7
2007	7380,0	47,5	1342,6	48,3	641,9	84,4
2008	7210,3	46,4	1320,6	47,5	642,0	84,4
2009	6442,9	41,4	1262,7	45,4	562,1	73,9
2010	6678,0	42,9	1235,2	45,0	603,7	79,4
2011	6877,3	44,2	1363,4	49,0	663,0	87,1
2012	6821,1	43,9	1430,3	51,4	634,6	83,4
2013	6719,8	43,2	1413,3	50,8	633,4	83,3
2014	5193,7	33,4	1100,7	39,6	522,6	68,7

Джерело: сформовано та розраховано авторами за даними Державної служби статистики України, <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Відомо, що оксиди азоту техногенного походження утворюються під час високотемпературного згоряння (за температур понад 1000 °С) органічного природного палива. Під час такого згоряння палива відбуваються реакції двох типів: між киснем повітря та азотом, які наявні в паливі (у вугіллі вміст азоту становить до 1 %, у нафті та газі – 0,2-0,3 %); між киснем повітря і азотом, які наявні у повітрі.

Пилоочисне обладнання на вітчизняних електростанціях переважно було розроблене ще в 60-70-ті роки минулого століття і нині об'єктивно не відповідає сучасним екологічним вимогам, зокрема, запиленість унаслідок викидів димових газів в атмосферному повітрі перевищує європейські нормативи у 20-30 разів. Так, концентрація оксиду азоту досягає 2500 (норма – 650), оксиду сірки 4000 (норма – 400) міліграмів на 1 м³.

У державах світової спільноти та України зокрема, Концепція сталого розвитку забезпечується відповідними заходами, включаючи податкове регулювання та штрафні санкції за недотримання нормативних вимог. Так, у табл. 3 наведено деякі заходи щодо обмеження викидів забруднювальних речовин (оксидів азоту та сірки) в атмосферне повітря через податкове регулювання в рамках Податкового кодексу України.

Якщо сумарно за загальними викидами забруднювальних речовин і викидах діоксиду сірки ситуація в Україні тримається на рівні 2000 р. (що може додатково свідчити за кризовий стан підприємств, які вносили безпосередній внесок у формування цих викидів), незважаючи на певне зростання ВВП, то де-що гірша ситуація зі зміною, тобто обмеженням, викидів оксиду азоту. Останнє можливо пояснити зміною структури перевезень – відбулося зміщення до перевезень автомобільним транспортом як вантажів, так і пасажирів, що призвело до того, що обсяги викидів оксиду азоту практично корелюють із змінами ВВП (зокрема, у 2014 р. – 91,5 % від значення 2013 р., а по ВВП – 93,2 %) (рис. 1).

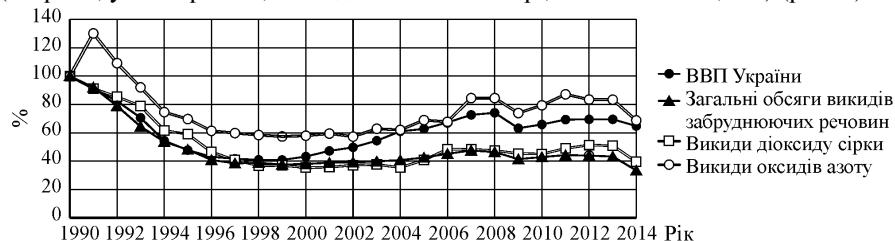

Рис. 1. Порівняльна динаміка зміни ВВП України та викидів забруднювальних речовин, у % від 1990 р. (запропоновано та розраховано авторами за даними Державної служби статистики України)

Сталий розвиток економіки та потреба в економічному зростанні неможливі без активізації наукових пошуків та впровадження їхніх результатів у вигляді зміни параметрів щодо наукомісткості продукції. Загалом, ефективність розбудови знаннєвої економіки вимірюється коефіцієнтом наукомісткості ВВП. За своїм змістом, наукомісткість – показник, який характеризує співвідношення між науково-технічною діяльністю та виробництвом і вимірюється витратами на розвиток науки в розрахунку на одиницю продукції або співвідношенням кількості зайнятих науковою діяльністю і загальної кількості зайнятих у виробництві.

Характерні порівняльні дані щодо впливу структурних трансформацій на наукомісткість ВВП, а з цим і на можливості розгортання сталого розвитку економіки в Україні наведено на рис. 2, 3. З наведених даних випливає доволі висока проблемність у системі знаннєвої економіки, що впливає на наукомісткість вітчизняного ВВП.

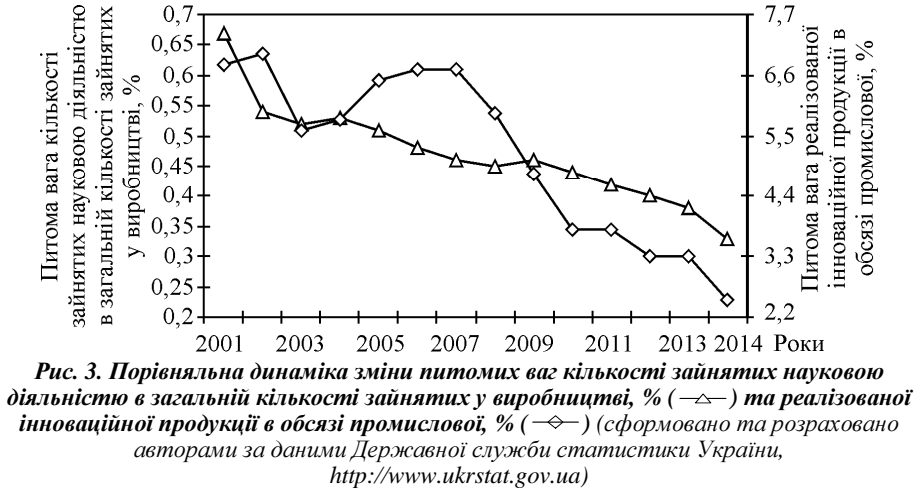
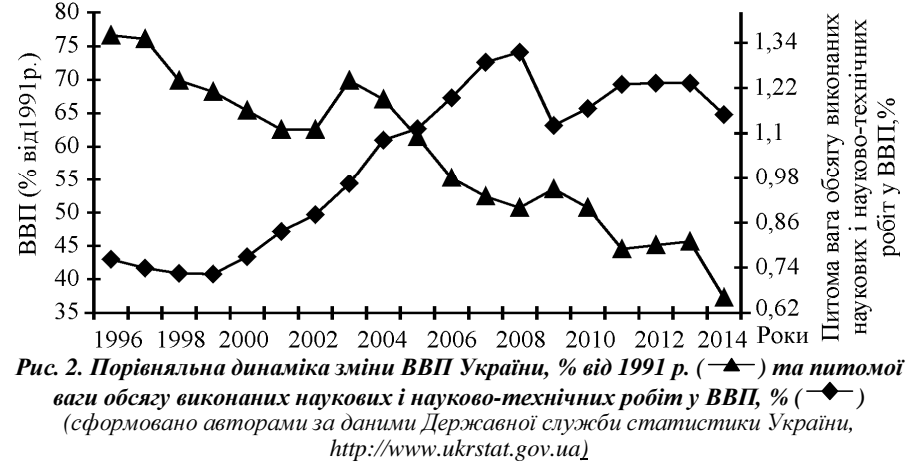
Табл. 3. Вплив засад сталого розвитку економіки на викиди забруднювальних речовин (оксидів азоту та сірки) в атмосферне повітря через податкове регулювання

Назва	1	2	3	4	
Азот оксиди	Хімічна формула та позитивне використання	Оксиди азоту – неорганічні бінарні сполуки азоту з киснем: N ₂ O, NO, N ₂ O ₃ , NO ₂ , N ₂ O ₄ , N ₂ O ₅ . Оксид азоту активно використовують в медицині: для короточасного наркозу, зокрема, для розширення кровоносних судин при ішемічній хворобі серця шляхом зменшення навантаження на серце; при наданні невідкладної допомоги для стрияння вивної легеневої гіпертензії у новонароджених, пов'язаної з вродженими дефектами. За цілеспрямованим дослідження цього оксиду в медичних цілях у 1998 р. трьома американським вченими Роберту Ферчготт (Robert F. Furchgott), Луїсу Ігнарро (Louis J. Ignarro) і Феріде Мурадлу (Ferd Murad) було присуджено Нобелівська премія з фізіології та медицини «За відкриття ролі оксиду азоту як сигнальної молекули в регуляції серцево-судинної системи». У харчовій промисловості оксид азоту відомий під назвою харчова добавка E 942 (піноутворювач), а також використовується як пропіленти (за дії якої в аерозольних балонах створюється надлишковий тиск, який забезпечує витіснення із улаковки активної суміші і її диспергування в навколишньому середовищі) та пакувального газу.	Сумарний викид забруднювальних речовин в атмосферне повітря та негативний вплив	Регулювання викидів оксидів азоту та сірки в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення через екологічний податок, гривень за 1 тону	1553,79 (у 2015 р.). Щорічно до Податкового кодексу України (розділ VIII. Екологічний податок, стаття 243.1. Ставки податку за викиди в атмосферне повітря окремими човин стаціонарними джерелами забруднення) відповідним Законом вноситься зміння щодо коригування ставок оподаткування, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції.

Закінчення табл. 3

1	Оксиди сірки (SO_2, SO_3) відносять до неорганічних бінарних сполук та за звичайних умов є безбарвним газом з різким задушливим запахом. Використовують ці оксиди у синтезі сульфатної кислоти; при знебарвленні різних органічних барвників; відбілюванні вовняних і шовкових тканин, соломи. Зокрема, діоксид сірки має здатність нейтралізувати різноманітні мікроби, тому його активно використовують для оброблення приміщень від шкідників; ним обкурюють складські приміщення, овочесховища, підвали, винні бочки, а також овочі і фрукти, щоб запобігти їхньому передчасному потемнінню і загнивтю. Оксидом сірки обробляють практично всі види цитрусових для довготривалого зберігання і транспортування. Крім цього, добавку $E 220$ застосовують у промисловому виробництві сухофруктів. Вона сприяє (як консервант) тривалому зберіганню барвистого зовнішнього вигляду плодів та запобігає їхньому гниттю, що дозволяє ефективніше забезпечувати ними зростаючі вимоги споживачів та отримувати додаткові прибутки. Діоксид сірки є важливим компонентом у виноробстві. Так, добавку $E 220$ застосовують як антибіотик і антиоксидант, захищаючи вино від окислення і лусування бактеріями. Протимікробна дія добавки $E 220$ також допомагає мінімізувати утворення летючих кислот, які впливають на зміну запаху харчової продукції.
2	Оксиди сірки (SO_2, SO_3) відносять до найбільш вагомих та таких, що важко піддаються очищенню забруднювачів атмосферного повітря. Ці оксиди викидаються, наприклад, енергетичними установками. Так, порічний світовий викид оксидів сірки у нижній шарі атмосфери перевищує 150 млн т (зокрема, частка США становить 20%), при цьому від 60 до 80% цієї кількості викидається з продуктами згоряння котлів та печей. Діоксид сірки утворюється під час спалювання багатого сіркою пального, такого, як вугілля й мазут (вміст сірки у яких становить від 0,5 до 5-6% на: електростанціях (до 40% антропогенного надходження у атмосферу); металургійних виробництвах; при переробці руди, які містять сірку; різних хімічних технологічних процесах; багатьох підприємствах машинобудівної галузі (до 50%). <i>Довідково:</i> під час спалювання кожного мільйона тонн вугілля виділяється близько 25 тис. т сірки – переважно її діоксиду (до триоксиду окислюється менше 3% сірки); у 4-5 разів менше оксидної сірки дає спалювання аналогічних обсягів мазуту. Оксиди сірки прогресують при взаємодії з воляними парами килорів льоду, зумовлюють руйнування сталевих конструкцій і будівельних матеріалів (корозія), сприяють зниженню прозорості атмосфери, зумовлюють загибель хвойних лісів і плодівих дерев, знижують врожайність сільськогосподарських культур. Ці оксиди порушують процес фотосинтезу і дихання, спричиняють гострі та хронічні пошкодження листя, оскільки рослини ще більш чутливі до них, порівняно з людиною. Зокрема, при вдиханні людиною сірчистого газу з'являється кашпель, нежить, задуха, а вже вразі тривалого контакту з оксидом сірки у неї починає проявлятися блівота, нез'явність мови, мольний гострий набряк легенів, погіршується імунітет та загальний стан організму.
3	4

Джерело: запропоновано авторами на основі Податкового кодексу України.

Водночас, активізація впровадження засад знанневої економіки веде до структурних зрушень в економіці, підвищуючи частку продукції галузей високих технологій (інформатики, біотехнології, технології створення і поширення нових матеріалів тощо) [1, 16]. Формування сучасної моделі сталого розвитку економіки під впливом знанневої економіки і Концепції сталого розвитку показано на рис. 4. Варто зазначити, що структурна перебудова економіки на засадах знанневої економіки знань впливає не тільки на ефективність праці, як виділено на рис. 4, а і безпосередньо на праву частину моделі сталого розвитку економіки.

Зазначимо також, що у світі прогресує тенденція до зростання з кожним роком накопичення приватного капіталу порівняно з національним доходом, зумовлюючи тим перетік капіталу в сторону окремих багатих громадян, а це обмежує капіталові ресурси держави та знижує її можливості щодо фінансового забезпечення напрямків сталого розвитку економіки (рис. 5).

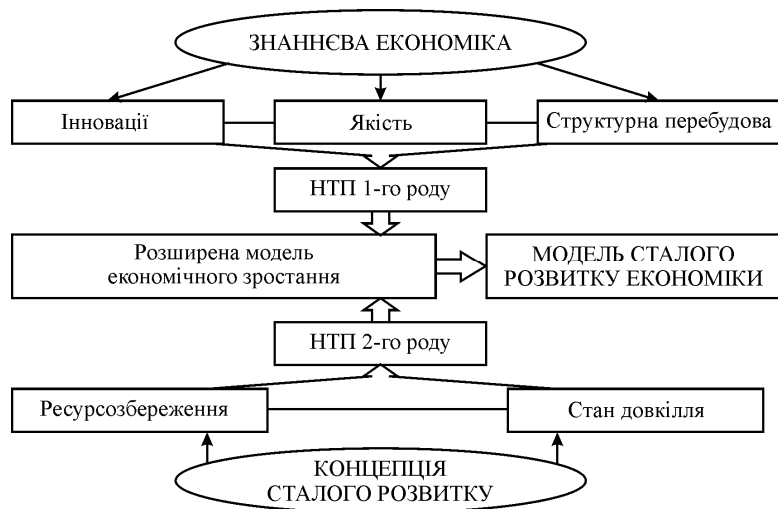

Рис. 4. Формування моделі сталого розвитку економіки під впливом знаннєвої економіки і Концепції сталого розвитку (знаннєво-природний імператив) (власна розробка)

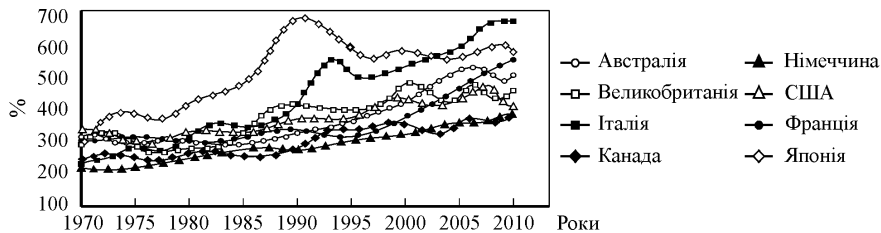

Рис. 5. Порівняльна динаміка зниження фінансових можливостей держави щодо сталого розвитку економіки через зміну співвідношення приватного багатства та національного доходу (запропоновано і сформовано на основі [55])

Водночас, доречно зазначити, що забезпечувати завдання сталого розвитку економіки в Україні за рахунок активізації наукових досліджень стає все проблемніше, оскільки відбувається постійний наступ на науку через механізм зменшення частки фінансування на неї у ВВП. Зокрема, фінансування цієї сфери за рахунок коштів державного бюджету вже дійшло до 0,3 % від ВВП (питома вага загального обсягу витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП за 2014 р. становить 0,66 %, зокрема за рахунок коштів державного бюджету – 0,26 %), що призвело до відчутного послаблення конкурентоспроможності вітчизняних науковців у лабораторному оснащенні, різкого зниження кількості наукових організацій (на третину) та чисельності зайнятих у науці (22,2 % від 1990 р.) і, найголовніше, до системного обмеження у фінансових можливостях всієї наукової сфери (рис. 6).

В Україні зростає й відтік за її межі перспективних студентів і науковців, що стає додатковою загрозою для реалізації цілей сталого розвитку економіки. У цьому контексті зазначимо, що один з творців сингапурського "еконо-

мічного дива", сингапурський державний діяч Лі Куан Ю (Lee Kuan Yew) стверджував: "Якщо неправильно керувати країною, всі розумні люди поїдуть".

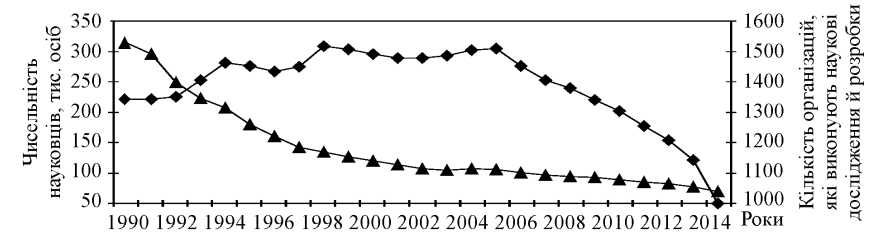

Рис. 6. Порівняльна динаміка зміни чисельності науковців, осіб (▲) та кількості організацій, які виконують наукові дослідження й розробки (◆) (сформовано авторами за даними Державної служби статистики України, <http://www.ukrstat.gov.ua>)

Із останніх урядових ударів по вітчизняній науці, за декларативними соловіями про розуміння і підтримку цілей знаннєвої економіки та інноваційного розвитку держави, можна згадати відповідну постанову про обмеження наукових закордонних відряджень за рахунок бюджетних коштів. Автори у роботах [20, 27, 30] зазначили, що вже виділення фінансових ресурсів на науку менше 1 % від ВВП призводить до незворотних наслідків (а з даних рис. 3 випливає, що цей показник перейшов небезпечний рубіж ще в 2006 р. – 0,98 %, призвівши і до зламу в кількості організацій, які виконують наукові дослідження й розробки – див. рис. 6), оскільки відбувається руйнування наукових шкіл, вихолощення можливостей проведення цілеспрямованих комплексних досліджень у рамках сучасних наукових напрямків, системної реалізації завдань сталого розвитку економіки.

Висновки. Сталий розвиток економіки – це збалансований (знаннєво-природний) розвиток, який ґрунтується як на цілеспрямованому (програмному) впровадженні досягнень НТП у виробництво, що веде до стійкого нарощування фінансових показників і податкових надходжень, якості і конкурентоспроможності продукції, зростання продуктивності праці, забезпечує раціональне витрачання природно-сировинних ресурсів, так і на стані довкілля, за якого встановлюються контрольовані (нормативні) обмеження на витрачання природно-сировинних ресурсів та екстернальні шкоди, виходячи з Концепції сталого розвитку.

Виходячи з допущення, що приріст витрачання і-го виду природно-сировинного ресурсу можна розкласти на дві складові, а також, беручи до уваги, що кожний вид забруднювача пов'язаний з конкретними видами використовуваних природно-сировинних ресурсів, то розглядувана модель встановлює обґрунтовані (передбачувані) напрямки досягнення сталого розвитку з економіко-інноваційних позицій:

- зменшення темпу приросту населення;
- обмеження економічного зростання при зменшенні кількості відпрацьованих годин в середньому одним працюючим за рік;
- розроблення і впровадження ресурсозберігаючих технологій;
- зменшення обсягів виробництва видів продукції, на який витрачається цей вид природно-сировинного ресурсу;

- нарощування обсягів виробництва за рахунок видів продукції із меншою ресурсомісткістю;
- розроблення нових технологій і методів очищення (відновлення);
- налагодження системного перероблення відходів та випуск з них необхідних продуктів;
- створення екологічних об'єктів на вже існуючому (сучасному) технологічному рівні.

Зазначено, що науково-технічний прогрес 1-го роду – НТП, який впливає на конкурентоспроможність продукції через підвищення ефективності праці (зростання її випуску за одиницю часу) і його вплив за період часу вимірюється темпом приросту сукупної продуктивності факторів (залишок Солоу).

Науково-технічний прогрес 2-го роду – НТП, який впливає на конкурентоспроможність продукції через ресурсозбереження, що знаходить свою конкретизацію у зменшенні матеріаломісткості продукції внаслідок економії природно-сировинних ресурсів та покращенні екологічного доквілля і його вплив за період часу, вимірюється темпами приросту: показників, які характеризують ступінь використання ресурсозберігаючих технологій; показників, які характеризують екологічну ситуацію конкретної території.

Застосовувані на підприємствах зношені основні засоби потребують дедалі більше матеріальних і трудових ресурсів для продовження термінів їхньої експлуатації, окрім цього, вони негативно відрізняються від сучасних: підвищеною аварійністю, продукуванням більших обсягів відходів, включно із забруднювальними речовинами. Загрозливий стан із зносом основних засобів (в Україні їхній ступінь зносу на початок 2015 р. становить 77,9 %) додатково посилюється браком фінансових ресурсів не тільки на капітальні ремонти, а й на поточні. Така ситуація зумовлює потребу підприємств економити на всьому, щоб знизити витратну частину у собівартості продукції, підвищуючи тим її конкурентоспроможність, а часто наслідком таких економних дій стають відхилені до виконання заходи саме з охорони навколишнього середовища та технічного оновлення очисного обладнання.

Стан основних засобів відчутно впливає і на інвестиційну привабливість об'єктів, які потрапляють нині під розширену програму приватизації, що необхідно враховувати під час планування фінансових надходжень, які можуть бути отримані при зміні їхнього власника (держави) та задіяні в реалізації заходів сталого розвитку економіки. Сучасний ухил підприємств паливно-енергетичного комплексу на розширення масштабів видобутку вугілля, використання вугілля вітчизняних родовищ з підвищеним вмістом сірки та зольності, замість імпортованих енергетичних носіїв, без активізації робіт щодо впровадження необхідних технологій обмеження викидів забруднювальних речовин, може різко змінити екологічний стан довкілля та призвести до негативних наслідків для повітря, ґрунтів, води, супроводжуючи це й відповідним впливом на здоров'я і довголіття населення) [28-29].

Виходячи з того, що вугільна складова цього комплексу є досить витратною і збитковою, а на неї ще додатково накладаються проблемні аспекти проведення антитерористичної операції в зоні Донбаського вугільного басейну, та того, що вітчизняна вугільна проблематика об'єктивно зміщається в сторону

Львівсько-Волинського басейну з нарощуванням в ньому видобутку вугілля, то назріла потреба у створенні Науково-дослідного інституту соціально- і фінансово-економічних проблем функціонування та розвитку Львівсько-Волинського вугільного басейну. На цей інститут доцільно покласти завдання формування стратегії фінансово-економічного розвитку як вугільної галузі цього басейну, так і комфортності регіональної життєвої інфраструктури зі забезпеченням дієвої уваги до реалізації заходів сталого розвитку економіки на даних теренах.

Зазначено, що сталий розвиток економіки можливий тільки на основі системної уваги до науки та активного впровадження її результатів. Однак в Україні зберігаються загрозливі тенденції в розвитку та використанні науково-технічного потенціалу, які характеризуються: кадровим старінням, зносом основних фондів, скороченням чисельності науковців та науково-дослідних організацій, нарощуванням відтоку перспективних студентів і науковців за кордон, зниженням обсягів фінансування, яке вже майже десятиріччя становить менше 1 % від ВВП. Прийнято, якщо показник витрат на дослідження та розробки у державі знаходиться на рівні менш як 0,4 %, то наука здатна виконувати тільки соціокультурну функцію; до 0,9 % – додається пізнавальна, і тільки за перевищення 0,9 % від ВВП може бути реалізована її економічна функція (в Україні у 2014 р. ці витрати становили біля 0,7 %, що свідчить більше про дотримання українською наукою рівня пізнавальної функції).

Література

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М. : Изд-во "Academia", 1999. – 956 с.
2. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М. : Изд-во "Наука", 1989. – 258 с.
3. Вернадский Владимир. Выбранные работы / Владимир Вернадский. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2005. – 299 с.
4. Гальчинский А.С. Политическая нооэкономика: начала обновленной парадигмы экономических знаний / монография / А.С. Гальчинский. – К. : Вид-во "Либідь", 2013. – 472 с.
5. Геєць В.М. Нестабільність та економічне зростання / В.М. Геєць. – К. : Вид-во Ін-ту екон. прогноз., 2000. – 344 с.
6. Голубець М.А. Від біосфери до соціосфери / М.А. Голубець. – Львів : Вид-во "Поллі", 1997. – 256 с.
7. Голубець М.А. Екосистемологія / М.А. Голубець. – Львів : Вид-во "Поллі", 2000. – 316 с.
8. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі. – К. : Вид-во "Інтелсфера", 2002. – 312 с.
9. Друкер П. Менеджмент. Вызовы XXI века / П. Друкер. – М. : Изд-во "Манн, Иванов и Фербер", 2012. – 256 с.
10. Друкер П. Энциклопедия менеджмента / П. Друкер. – М. : ООО "И.Д. Вильямс", 2006. – 432 с.
11. Економічна енциклопедія. – У 3-ох т. – Т. 1 / Ред. кол. ... С.В. Мочерний; відп. ред. та ін. – К. : Вид. центр "Академія", 2000. – 864 с.
12. Капица С.П. / Синергетика и прогнозы будущего / С.П. Капица, С.П. Курдюмов, Г.Г. Малинецкий. – М. : Изд-во "Эдиториал УРСС", 2001. – 288 с.
13. Карпинский Б.А. Стратегиология развития экономической системы государства: основы, финансовые вызовы, диспропорции // Финансовое управление развитием экономических систем / монография / О.О. Ардасова, Д.А. Демин, Б.А. Карпинский и др. / под общ. ред. С.С. Чернова. – Новосибирск : Изд-во "СИБ-ПРИНТ", 2012. – С. 44-59.
14. Карпінська О.Б. Тенденції правової підтримки інноваційно-технологічного розвитку економіки України / О.Б. Карпінська, Б.А. Карпінський // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інноваційний розвиток економіки : зб. наук. праць / ІРД НАН України; ред. М.І. Долишній. – Ч. 4. – Львів, 2003. – Вип. 6 (XLIV). – С. 40-49.

15. Карпінський Б.А. Еволюція підходів у моделюванні соціально-економічних процесів і сталого розвитку / Б.А. Карпінський, І.М. Васильків, А.Б. Шевців, О.Б. Карпінська // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.3. – С. 253-265.

16. Карпінський Б.А. Знаннєва економіка та сталий розвиток: моделювання та порівняння / Б.А. Карпінський, І.М. Васильків, А.Б. Шевців, О.Б. Карпінська // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.4. – С. 223-234.

17. Карпінський Б.А. Інноваційно-технологічний потенціал регіону: аналіз формування та фінансування / Б.А. Карпінський, Т.Б. Шира // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2007. – № 2. – С. 77-86.

18. Карпінський Б.А. Макроекономіка: зростання і сталий розвиток: навч. посібн. / Б.А. Карпінський, С.М. Божко, О.Б. Карпінська. – К. : Вид. дім "Професіонал", 2006. – 283 с.

19. Карпінський Б.А. Потреба в переоснащенні виробничого потенціалу держави / Б.А. Карпінський, В.А. Терлецький // Інформаційний листок № 022-97. – Львів : Вид-во Львів. ЦНТЕІ, 1997. – 4 с.

20. Карпінський Б.А. Пріоритети досліджень та сучасні проблеми формування науково-технічного продукту / Б.А. Карпінський // Вісник НАН України : зб. наук. праць. – 1995. – № 7-8. – С. 49-54.

21. Карпінський Б.А. Продуктивність і сталий розвиток економіки : монографія / Б.А. Карпінський, С.М. Божко. – Львів : Вид-во "Логос", 2004. – 274 с.

22. Карпінський Б.А. Регіональна фінансова збалансованість: українські та європейські моделі / Б.А. Карпінський // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України : зб. наук. праць / ІРД НАН України; ред. М.І. Долишній. – Ч. II. – Львів. – 2003. – Вип. 5 (XLIII). – С. 121-136.

23. Карпінський Б.А. Реконструкція і технічне переозброєння виробництва – основа економічного розвитку України / Б.А. Карпінський // Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку : матер. доп. V Міжнар. конгресу українських екон., м. Львів, 22-26 травня 2000 р. – Львів : Вид-во ІРД НАН України. – 2000. – Ч. I. – С. 192-195.

24. Карпінський Б.А. Система національних рахунків та проблеми обчислення валового регіонального продукту / Б.А. Карпінський // Статистика України. – 1999. – № 3. – С. 15-18.

25. Карпінський Б.А. Сталий розвиток економіки: узагальнена модель : монографія / Б.А. Карпінський, С.М. Божко. – Львів : Вид-во "Логос", 2005. – 256 с.

26. Карпінський Б.А. Стан та резерви нарощування продуктивності економіки України / Б.А. Карпінський // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць Української АДУ при Президенті України (Львівський філіал). – Львів : Вид-во ЛФ УАДУ; "Кальварія", 2001. – Вип. 5. – С. 177-187.

27. Карпінський Б.А. Технополіс – ефективна форма науково-технічного лідерства / Б.А. Карпінський // Економіка України : політико-екон. журнал. – 1992. – № 10. – С. 81-84.

28. Карпінський Б.А. Фінансово-господарська діяльність підприємств вугільної галузі України: реалії та перспективи / Б.А. Карпінський, Н.С. Залуцька // Фінанси України : журнал. – 2008. – № 7. – С. 63-73.

29. Карпінський Б.А. Фінансово-економічний стан та проблемність розвитку Львівсько-Волинського вугільного басейну / Б.А. Карпінський, Н.С. Залуцька // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2009. – № 2. – С. 31-39.

30. Карпінський Б.А. Формування інкубаторів – каталізаторів створення нових фірм / Б.А. Карпінський // Економіка України : політико-екон. журнал. – 1994. – № 1. – С. 35-42.

31. Кастельс М. Інформаційна епоха: економіка, обшество и культура / М. Кастельс. – М. : Изд-во ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.

32. Майер Д. Основні проблеми економіки розвитку / Д. Майер, Д. Паух, А. Філіпенко. – К. : Вид-во "Либідь", 2003. – 688 с.

33. Мартин Г.-П. Западня глобалізація: атака на процвітання и демократію / Г.-П. Мартин, Х. Шуман. – М. : Изд. дом "Альпина". – 2001. – 458 с.

34. Мокій А.І. Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку України з урахуванням несприятливих внутрішніх і зовнішніх чинників / А.І. Мокій, М.І. Флейчук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Класери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : зб. наук. праць / ІРД НАН України; відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів : Вид-во ІРД НАН України, 2008. – Вип. 3 (71). – С. 44-62.

35. Осецький В.Л. Соціальний вектор розвитку економіки знань / В.Л. Осецький, О.В. Кракота // Економічний нобелівський вісник : зб. наук. праць. – 2014. – № 1(7). – С. 343-348.

36. Подолінський С. Вибрані твори / С. Подолінський. – Монреаль, Канада : Вид-во "Українське істор. тов-во", 1990. – 208 с.

37. Програма дій "Порядок денний на XXI століття" ("Agenda 21"). Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт "Планета Земля" 1992 р.). – К. : Вид-во "Інтелсфера", 2000. – 360 с.

38. Руденко М. Енергія прогресу. Нариси з фізичної економії / М. Руденко. – К. : Вид-во "Молодь", 1998. – 528 с.

39. Руденко Микола. Вибране / Микола Руденко. – К. : Вид-во "Дніпро", 2004. – 800 с.

40. Селищев А.С. Макроекономіка. Базовий курс / А.С. Селищев. – Санкт-Петербург : Изд-во "Питер", 2000. – 439 с.

41. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів. Національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : Вид-во ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.

42. Федулова Л.І. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України : монографія / Л.І. Федулова, Ю.М. Бажал, В.Л. Осецький та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Д.І. Федулової. – К. : Вид-во Ін-ту екон. та прогноз. НАН України, 2011. – 656 с.

43. Шостак Л. Цілі і пріоритети сталого розвитку України / Л. Шостак // Економіка України : політико-екон. журнал. – 2002. – № 10. – С. 30-36.

44. Barney J.B. Firm resources and sustained competitive advantage / J.B. Barney // Journal of management. – 1991. – Vol. 17. – № 1. – Pp. 99-120.

45. Blinc R. Sustainable development and global security / R. Blinc, A. Zidans`ek, I. Šlaus // Energy. – 2007. – Vol. 32. – Issue 6. – Pp. 883-890.

46. Clark G. Evolution of the global sustainable consumption and production policy and the United Nations Environment Programme's (UNEP) supporting activities / G. Clark // Journal of Cleaner Production. – 2007. – Vol. 15. – Issue 6. – Pp. 492-498.

47. Gończ E. Increasing the rate of sustainable change: a call for a redefinition of the concept and the model for its implementation / E. Gończ, U. Skirke, H. Kleizen, M. Barber // Journal of Cleaner Production. – 2007. – Vol. 15. – Issue 6. – Pp. 525-537.

48. Hughes B. Sustainable futures: policies for global development / B. Hughes, P. Johnston // Futures. – 2005. – Vol. 37. – Issue 8, October. – Pp. 813-831.

49. Jegatheesan V. The need for global coordination in sustainable development / V. Jegatheesan, J.L. Liow, L. Shu, S.H. Kim, C. Visvanathan // Journal of Cleaner Production. – 2009. – Vol. 17. – Issue 7, May. – Pp. 637-643.

50. Jovane F. The incoming global technological and industrial revolution towards competitive sustainable manufacturing / F. Jovane, H. Yoshikawa // CIRP Annals – Manufacturing Technology. – 2008. – Vol. 57. – Issue 2. – Pp. 641-659.

51. Karpinsky B.A. Economic Growth at sustainable development of economy : monography / B.A. Karpinsky, S.M. Bozshko. – Lviv : Prostir-M, 2006. – 376 p.

52. Kotabe M. Global sourcing strategy and sustainable competitive advantage / M. Kotabe, J. Murray // Industrial Marketing Management. – 2004. – Vol. 33. – Issue 1. – Pp. 7-14.

53. Lane R.E. The Decline of Politics and Ideology in the Knowledgeable Society / R.E. Lane // American Sociological Review. – 1966. – Vol. 31. – Pp. 649-662.

54. Onishi A. Futures of global interdependence (FUGI) global modelling system: Integrated global model for sustainable development / A. Onishi // Journal of Policy Modelling. – 2005. – Vol. 27. – Issue 1, February. – Pp. 101-135.

55. Piketty T. Capital in the Twenty-First Century / Thomas Piketty // Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2014. – 696 p.

56. Siebert H. Economics of the Environment. Theory and Policy / H. Siebert. – Berlin – Heidelberg – New York – London – Paris – Tokyo : "Springer-Verlag", 1992. – 291 p.

57. Sneddon C. Sustainable development in a post-Brundtland world / C. Sneddon, R. Howarth // Ecological Economics. – 2006. – Vol. 57. – Issue 2, May. – Pp. 253-268.

58. Tuyen T.N. Knowledge Economy and Sustainable Economic Development: A Critical Review / T.N. Tuyen // Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, Berlin. – New York. – 2010. [Electronic resource. – Mode of access <http://www.e-cademic.de/data/ebooks/extracts/9783598251818.pdf>.

Надійшло до редакції 13.07.2015 р.

Карпинский Б.А., Василькив И.Н., Карпинская Е.Б., Шевцов А.Б. Модель устойчивого развития экономики: формирование и сравнительная динамика изменений

Предложен сбалансированный (знаниево-природный) императив к формированию устойчивого развития экономики, который соединяет в единое целое: финансово-экономическую ресурсосберегающую составляющую производства продукции и состояние окружающей среды, при котором устанавливаются ограничения на расходование природно-сырьевых ресурсов и экстернальный вред, исходя из Концепции устойчивого развития. Основываясь на гипотезе, что прирост расходования природно-сырьевого ресурса можно разложить на две составляющие, а также, принимая во внимание, что каждый вид загрязнителя связан с конкретными видами используемых природно-сырьевых ресурсов, сформирована модель устойчивого развития экономики (модель Карпинского-Божко), которая позволяет определять его достижения с экономико-инновационных позиций.

Обосновано в предлагаемой модели разделение научно-технического прогресса на виды: 1-го рода (влияет на конкурентоспособность продукции через повышение эффективности труда) и 2-го рода (влияет на конкурентоспособность продукции через ресурсосбережение), что позволяет оценивать роль НТП с позиции устойчивого развития экономики. Выделено влияние состояния основных средств (в Украине на начало 2015 г. степень износа доходит до 80 %) на инвестиционную привлекательность приватизируемых объектов и финансовые поступления от этого, что будет характеризовать возможности выполнения мероприятий устойчивого развития экономики.

Исходя из необходимости расширения замены импортируемых энергетических носителей отечественным углем (Западный регион Украины) и комплексного учета при этом последствий для устойчивого развития экономики предложено создать Научно-исследовательский институт социально- и финансово-экономических проблем функционирования и развития Львовско-Волынского угольного бассейна.

Отмечено, что устойчивое развитие экономики возможно только на основе системного внимания к науке и активного внедрения ее результатов при надлежащем финансировании (более 1 % от ВВП), однако в Украине за последние годы суммарные расходы на науку составляют 0,7-0,8 % от ВВП, что свидетельствует больше о соблюдении украинской наукой уровня познавательной функции.

Ключевые слова: устойчивое развитие экономики, экономика знаний, модель, сравнение, научно-технический прогресс, валовой внутренний продукт, износ основных средств, ресурсосбережение, окружающая среда, финансирование.

Karpinsky B.A., Vasylyk I.M., Karpinska O.B., Shevtsov A.B. The Model of Sustainable Economic Development: Formation and Comparative Dynamics

A balanced knowledge-nature imperative is proposed in order to form sustainable economic development, which combines into a coherent whole such factors as the financial and economic component of the resource-saving production and the environment in which set limits on the use of natural resources and raw materials and harmful externalities, based on the concept of sustainable development. Based on the hypothesis that the increase in consumption of natural resources and raw materials can be decomposed into two components, as well as taking into account that each type of pollutant associated with specific types of use of natural resources and raw materials, the model of sustainable economic development (Karpinsky-Bozhko model) is formed, which allows to determine its achievements with the economic and innovative products. According to the model we suggest dividing of scientific and technical progress into the following kinds: the 1st kind (effect on the competitiveness of products by improving the efficiency of labour) and the 2nd kind (effect on the competitiveness of products through a resource saving) that allows you to assess the role of STP from the perspective of sustainable economic development. We distinguish the effect of state assets (in Ukraine at the beginning of 2015 the degree of wear up to 80 %) on the investment attractiveness of privatized objects and financial flows from this that it would be possible to characterize the

implementation of measures for sustainable economic development. We propose to create the Research Institute of Social, Financial and Economic Problems of Functioning and Development of the Lviv-Volyn Coal Basin concerning the need to expand the replacement of imported energy carriers for domestic coal (western region of Ukraine) and integrating with the implications for sustainable development of the economy. It is noted that sustainable economic development is only possible on the basis of systematic attention to science and active implementation of its results with adequate funding (more than 1 % of GDP), but in Ukraine in recent years, total spending on science make 0.7-0.8 % of GDP, which indicates more the level of compliance of Ukrainian science of cognitive function.

Keywords: sustainable economic development, knowledge economy, model, comparison, scientific and technological progress, the gross domestic product, depreciation, resource environment, financing.

УДК 631.133

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Г.М. Колісник¹

Розглянуто проблему продовольчої безпеки України. З'ясовано, що завдання та напрями підвищення стану продовольчої безпеки потрібно покласти на державу з метою регулювання. Розглянуто підхід до визначення поняття "продовольча безпека" та подано характеристику елементам продовольчої безпеки. Досліджено основні принципи продовольчої безпеки. З'ясовано економічну сутність та індикатори продовольчої безпеки. Зазначено, що Світова організація торгівлі визначає, що продовольча безпека базується на трьох основних принципах: продовольчої достатності, продовольчого доступу та продовольчого використання. Визначено основні напрями продовольчої безпеки.

Ключові слова: продовольча безпека, поняття продовольчої безпеки, сутність продовольчої безпеки, стан продовольчої безпеки, елементи продовольчої безпеки, принципи продовольчої безпеки, напрями продовольчої безпеки.

Актуальність проблеми. Процес формування продовольчої безпеки країни має комплексний характер та пов'язаний з макроекономічним розвитком держави загалом та її регіонів зокрема. Згідно з чинним законодавством України, продовольча безпека визначається як захищеність життєвих інтересів людини, що виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності. Забезпечення продовольчої безпеки України вимагає підтримки відповідного рівня продовольчого самозабезпечення, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та використання заходів контролю імпортової продукції з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції. Продовольча безпека має тісний зв'язок із внутрішніми чинниками (розвиток аграрної сфери, продовольча забезпеченість країни) і зовнішніми чинниками (глобальна продовольча проблема, зовнішньоекономічна політика держави). Проте суспільству потрібне забезпечення корисним, безпечним для здоров'я і доступним (за ціною) продовольством, а питання їх якості останніми роками набуває особливої актуальності.

¹ доц. Г.М. Колісник, канд. екон. наук – Ужгородський НУ